

Bedre forvaltning av *skog* og *elg*

En optimal forvaltning av skog og elg krever at vi forvalter på riktig skala og fordeler kostnader og inntekter fra elg. Nye og gamle tiltak skal under lupen.

Tekst: **Simen Pedersen, Ole Bakmann, Jo Petter Grindstad og Johan Fischer** (se omtale bak).

Elg spiser trær – mye elg spiser mye trær. Dersom man gjør en rå og ukritisk generalisering kan man si at skogeiere utenfor vinterbeiteområdene vil ha en høy elgbestand å jakte på, mens skogeierne i vinterbeiteområdene vil ha en lav elgbestand for å minimalisere beiteskader på skogen. Det er ingen tvil om at elgen påfører skognæringa store tap.

SKAL MAN OPPNÅ EN BÆREKRAFTIG UTNYTTELSE av både elg og skog må man ta hensyn til verdiene både fra elg og skog.

Dersom man som grunneier skal forvalte sin eiendom etter et mål om optimal avkastning som skal være økonomisk og økologisk bærekraftig, må man se på elg og skog som ressurser som skal gi oss avkastning i dag, samtidig med at fremtidige generasjoner skal ha mulighet til å høste av disse ressursene.

ELGBEITE I FURUFORYNGELSER er ikke et problem – med mindre det blir for mye av det.

Etter sluttavvirkning og en vellykket forynging kan det stå så mye som 2-3000 trær per dekar, elgen kan godt spise av disse så lenge den lar det være igjen 200 trær per dekar som kan utvikle seg til den framtidige skogen. Dersom det er færre trær enn dette går det på bekostning av framtidig skogproduksjon med hensyn til volum og kvalitet.

Et ytterpunkt i tilnærmingen til elg-skog problematikken er å skyte ned elgstammen slik at man ikke får beiteskader som truer skogproduksjonen i vinterbeiteområder. Konsekvensen av dette er at man ikke utnytter det økonomiske potensialet i skoglandskapet.

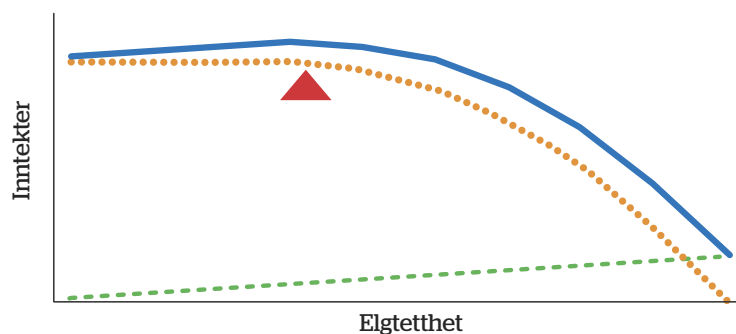
ET BEDRE ALTERNATIV er kanskje at man i tillegg til å redusere stammen noe, gjør tiltak for å redusere de økonomiske konsekvensene av en høy elgtetthet. Kostnadene av disse tiltakene kan så spres over et større område, også til de områder som nyter godt av en høy elgbestand på høsten, uten å være belastet med skogskader.

Elgregion Mjøsa-Glomma og Evenstad Næringscenter ved Høgskolen i Hedmark jobber for å utvikle en forvaltning hvor man optimaliserer inntjeningen per arealenhet. Om vi starter med en elgtetthet på 0 vil man kunne øke totale inntekter ved å øke elgbestanden, men ved et gitt nivå vil inntektene avta, som følge av beiteskader og en reduksjon i skogproduksjon (figur 1).

EN OPTIMAL FORVALTNING krever at vi identifiserer dette knekkpunktet hvor totale inntekter er størst.

Modellen kan videreutvikles til også å ta hensyn til andre verdier i fra skogen, slik som småvilt, bærplukking, friluftsliv og biologisk mangfold.

Dersom man gjør tiltak for å hindre skogskader fra elg vil man kunne flytte det optimale punktet for forvaltning fra en lav elgbestand til venstre mot en høyere elgbestand til høyre (figur 1), og slik sett oppnå en høyere avkastning.

Figur 1. Tenkt modell over inntekter per areal fra hhv. elg og skogbruk. Med økende elgtetthet øker inntektene fra elgjakt (stiplet grønn linje), men samtidig reduseres inntektene fra skogproduksjon (prikket oransje linje). Totale inntekter (heltrukken blå linje) vil øke med økende elgtetthet, opp til et optimalt nivå (markert med pilen), før inntektene reduseres som følge av for høy beitebelastning.

”

Elgforvaltning må gjennomføres på en skala som er biologisk meningsfull, og ikke på bakgrunn av administrative grenser.

“

Ved å forvalte elg og skog økonomisk og økologisk optimalt kan man høste av en elgbestand samtidig med at man produserer skog. Foto: Lisbeth Vedaa.

Deler av elgbestanden trekker fra høyereliggende sommerområder til lavereliggende vinterområder som får en høyere elgtetthet med påfølgende beiteskader. Slik det er i dag forvalter ulike rettighetshavere elg innenfor sitt område (stiplet linje). En optimal forvaltning av skog og elg krever at man forvalter på elgbestandsskala som én stor enhet over både vinterområdene og sommerområdene. Tegning: Kjell Ivar Nerli.

Det er en rekke tiltak som kan redusere beitebelastningen samtidig som man har en høy elgtetthet.

Tiltakene inkluderer blant annet alternativer rundt vinterføring av elg, vinterjakt i vinterbeiteområder, inngjerding av furuforyngelser, brønnrydding i foryngelsene for hurtig vekst gjennom beitehøyde, tilrettelegging langs skogsbilveier for økt førproduksjon m.m. Vi er i gang med å prøve ut de fleste av disse tiltakene.

MYE KAN TYDE PÅ AT FØRET SOM BENYTTES til vinterføring av elg er av dårlig næringsmessig kvalitet, og slik sett ikke klarer å være en sterk nok «elgmagnet» til å begrense skogskader.

Vi er i gang med et pilotprosjekt i Koppang Utmarksområde hvor vi fører med tradisjonelle grasballer og grøntfôrballer (havre, erter). Våre foreløpige observasjoner (august 2015) tyder på at elgene foretrekker grøntfôrballer framfor grasballer. Neste steg er å undersøke om føring med grøntfôrballer kan begrense beiteskader på omkringliggende furubestand.

ET ANNET TILTAK, som har vært mye benyttet sørover i Europa, er inngjerding av foryngelsesfelt.

Vi har i Løiten Almanning satt opp et nettinggjerde før vinteren 2014/15, her skal vi sette opp flere gjerder før vinteren 2015/16. I tillegg skal vi sette opp et «nedbrytbart» gjerde i Åmot, bygd av stedegne materialer. Vi gjør økonomiske beregninger for å se om og når dette kan lønne seg, og hvor man kan kutte kostnader.

Rydding rundt enkelttrær (brønnrydding) i furuforyngelser vil kunne gi disse et konkurransefortrinn og dermed hurtig vekst ut av beitehøyde. Dette er et tiltak vi planlegger å gjennomføre i høst.

IÅR HAR VI GJORT ET FORSØK med produksjon av elgfør langs skogsbilveikanter. Tiltaket besto i å hogge veikanten ut til 5 m bredde, hvorpå den resterende vegetasjonen ble kappet på en meters høyde for å stimulere skuddskyting. I tillegg ble deler av strekningene gjødslet. Resultatene fra ➔

For å oppnå en optimal forvaltning for elg og skog er man nødt til å tenke på større romlig skala enn hva som ofte er tilfelle i dag. Foto: Johan Fisher.

Furu beitet hardt over mange år, uten mulighet til å utvikle seg til fremtidig tømmer. Foto: Glommen Skog.

dette går inn i en masteroppgave som blir ferdig våren 2016.

Ved tynning i bestand legger man i bestandets etableringsfase opp stikkveier hvor maskinene kan kjøre, dette er et areal som uansett ikke vil kunne benyttes til skogproduksjon etter tynning. Derimot kan dette arealet brukes til å produsere elgfôr som rogn, osp og selje (ROS-artene) og toppkappet furu.

Vi kommer til å presentere flere resultater fra disse tiltakene i en kommende artikkelserie her i Magasinet Skog. I tillegg til disse tiltakene ute i felt, må man også få til en mer helhetlig forvaltning av elg og skog.

I DAGENS SKOGFORVALTNING fokuserer man ofte på enkeltbestand både når det gjelder utfordringer og løsninger. Vi mener det er viktig å gjøre flere av de nevnte tiltak parallelt, samt fokusere på større forvaltningsenheter for å finne gode løsninger.

Hjorteviltforskriften legger opp til bedre samarbeid om elgforvaltningen, der for eksempel etablering av elgregioner er et steg i riktig retning. For å oppnå en optimal forvaltning for elg og skog er man nødt til å tenke på større romlig skala enn hva som ofte er tilfelle i dag.

Elgforvaltning må gjennomføres på en skala som er biologisk meningsfull, og ikke på bakgrunn av administrative grenser. En bestandsvis forvaltning av elgen er svaret på dette.

UTFORDRINGEN ER at vi ikke veit hva som er en elgbestand, hvor grensene mellom en bestand og den neste går. Enkeltelger i en bestand eller hele bestander trekker lange avstander mellom sommer og vinterbeiteområder og dette skaper utfordringer i forvaltningen.

Vi har fått midler fra Regionalt Forskningsfond Innlandet for i jaktseasonen 2015 å prøve ut om genetiske analyser (DNA) er en metode man kan benytte for å kunne definere hvor skillene mellom de ulike bestandene går, og hvordan arealbruken er.

NÅR MAN HAR KUNNSKAP om de enkelte bestandenes trekk og utbredelse kan man bygge opp en tilpasset forvaltning. Dersom forvaltningsområdet og elgbestandens årlige leveområde sammenfaller kan man lettere få et nøyaktig bestandsestimert, og dermed beregne en økonomisk og økologisk optimal bestandsstørrelse.

Slik vil grunneierne ha grunnlag for å utarbeide en fordelingsnøkkel seg imellom innenfor dette forvaltningsområdet, i henhold til kostnader og inntekter de har av elg.

”
 Utfordringen er at vi ikke veit hva som er en elgbestand.”

Om forfatterne:

Simen Pedersen er førsteamanuensis ved Evenstad Næringscenter ved Høgskolen i Hedmark.

Ole Bakman er senterleder ved Evenstad Næringscenter ved Høgskolen i Hedmark.

Jo Petter Grindstad er leder i Elgregion Mjøsa-Glomma.

Johan Fischer er, driftsjef i Løiten Almanning.